

Fjällbonden Lars Hansson från Lien.

Livet för en fjällbonde i västra Jämtland i början av 1700-talet var förmodligen mycket hårt. Fjällbonden Lars Hansson, från Lien Nr:1, var visserligen van vid magra skördar, och levde under knappa förhållanden, men året 1718 skulle för alltid etsa sig fast i hans minne. 1717 hade varit ett nödår och att blanda bark i brödet var en nödvändighet för att överleva. 1718 skulle inte bli bättre. Den då 34-åriga Lars och hans hustru Sara, 30 år, såg maktlösa på när katastroferna kom slag i slag. Vintern hade varit ovanligt kall och snörik. Våren var sen, men när värmen väl kom blev vårflo den ovanligt kraftig, med översvämningar som följde.

Slutet av juli och början av augusti blev ovanligt regniga, och kalla. Åreskutan och fjälltopparna väster om Duved var många gånger helt vita av nysnö under juli månad 1718. Men detta var inte allt. I augusti kom "ohyran" d.v.s. fjällämlarna och angrep skörden. Den lilla skörd som Lars och Sara kunde bärga beslagtogs sedan nästan helt av armén. Vid Duveds skans, och i angränsande skansar och byar hade generallöjtnant Carl Gustaf Armfeldt¹ samlat ca 10.000 man och 5.000 hästar som alla skulle ha mat. Redan från mitten av juli var varje bostad i den västliga delen av Åredalen till trängsel fylld av soldater. I skogsmarkerna väster om Duveds by och bort mot Staa betade hundratals hästar.

Armfeldt skulle på Karl XII:s order, bemäktiga sig Tröndelagen med staden Trondheim. Karl XII hade själv en armé i Bohuslän. Armén hade på sin marsch genom landet, upp till Jämtland och Duveds skans, plundrat och förstört i många gårdar och det verkade bli värre ju närmare målet man kom, och socknarna Undersåker och Åre tillhörde de värst drabbade.

Lars hustru Sara blandade inte bara bark i mjölet, hon bakade också bröd på agnar, höavfall och ljungknoppar. Lars och Sara hade 1718 fyra barn, Olof 7 år, Hans 5 år, Jon 2 år och lille Lars sex månader, alla magra och svårt undernärda av den torftiga födan. Lars och Sara fick senare ytterligare två barn, Agnes född 1720 och Per 1726.

1718 blev inte bara ett svältens år för Lars och hans familj. Det blev också det år då Lars räddade livet på många soldater, kanske samma soldater som tidigare det året stulit nästan hela hans skörd, och Lars blev något av en hjälte i hela Åre socken. Han blev också rikligt belönad för sin bragd med 7 daler silvermynt. Längre skulle man berätta om Lars Hansson och hans äventyr i de Svensk-Norska fjällen vid årsskiftet 1718-1719.

Boken "**Tretusen man kvar på fjället**" av Boberg-Maijström från 1944 skildrar inte bara Karl XII och Armfeldts krig mot Norge utan ger också lite miljöbilder från västra Jämtland och fjällen. Om sommaren 1718 skrivs det, citat från ett brev daterat Brunflo den 25 juni 1718, skrivet av en karolin: *Vår marsch är nu hit kommen, in uti Jämtland, varest vi sett de Norska fjällen ligga full med snö, var det av vår dessering blifer, vet man ännu inte för visst.*

Med intresse noterar samma brevskrivande karolin sitt första möte med fjällämlar, då hade hans truppförband den 31 juli hade nått Järpe skans: *På fjällen falla här underliga djur neder från skyn, som bönderna kalla ohyror, för de äta upp brodden och säden på åkrarna; till växt äro de som en knytnäva, skapta som marsvin, ludna som de äro och af lika colleur.*

Fastän man haft svåra år med missväxt, visade truppernas befäl i marschen genom Jämtland i många fall föga hänsyn till den blivande äringen. Böndernas åkrar förstördes ofta onödigtvis av krigsfolket. Vi uppmarschen mot Norge huserade Hälsinge regemente så svårt i Bleckåsens by, Alsens socken, att en klagoskrivelse avläts av bymännen, där man påtalade allehanda övervåld på dörrar och dörrkarmar, då regementet övernattade i byn. T.o.m. barken som byborna i sin nöd tagit av träden, till att blanda i brödet, hade knektarna lagt beslag på.

Undersåkers och Åretrakterna blev svårast hemsökta av de genomgående trupperna. Kyrkoherden i Undersåker, Hans Hammarberg var vid denna tid dödssjuk (han dog 10/2 1719) och kapellanen Johan Agerberg var också svårt sjuk. Kyrkoherde Hammarberg begär i ett brev till konsistoriet av 29 oktober, 1718 befrielse av en anbefalld resa till ett prästmöte i Härnösand på grund av "den framfarna krigsmarschen" varunder största delen av hans hö, 188 lass à 30 pund, blivit honom frångången och hans kreatur dels slaktade, dels "av svält förgångna". På grund av foderbristen måste kyrkoherden senare låta skjuta sina hästar och han levde, liksom alla andra församlingsbor, i stort elände.

Kyrkoherdens hemställen bifölls.

Vidare ur boken, om Lars Hansson:

Vid färden över fjälltrakterna bortom Esandsjön och fram mot Enaälven syns sammanhållningen inom de skilda truppförbanden ha brustit och soldaterna i spridda hopar har tågat i östlig och nordöstlig riktning, lämnande döda efter sig överallt. Man får emellertid inte glömma, att under dessa fasans dagar och nätter ytterligare en terrängkunnig karl kom att gripa in i händelseförloppet som lots över den rykande snövidden: **Bonden Lars Hansson från Lien i Åre socken.**

Efter allt att döma har Hansson, vilken ju hade utsänts av krigsrådet Frisenheim² mot Armfeldt med order om arméns återmarsch, lämnat Duved den 30 december. Denna dag har den förstående Frisenheim "för den svåra vägens skull och den rådande kalla väderleken" låtit till Hansson utanordna en extra kanna brännvin samt proviant för flera dagar.

Senast den 31 december har Hansson med all säkerhet anlänt till byn Handöl - som ligger i vägleden till Tydalen - och efter övernattning där omedelbart fortsatt västerut. Då Hansson färdades ensam, måste man förutsätta, att han var väl förtrogen med fjällen kring gränsen. Det är därför troligt, att han sökte sig till den trakt, där det fanns falkfångarhyddor. Här har han kunnat övernatta. Är denna förmodan riktig, bör Hansson, allra senast på förmiddagen den 2 januari, ha kommit i förbindelse med de armfeldtska trupperna. Han skulle alltså i trakten av Esandsjön ha överlämnat det angelägna budskapet till Armfeldt. Då Hansson kom direkt från Handöl, är det mer

än sannolikt, att han vid sin återfärd dit tjänstgjorde som vägvisare för någon truppavdelning.

Hur långt Lars Hansson färdades, innan han mötte armén och överlämnade ordern till Armfeldt, kan i viss mån utläsas av att bonden Per Olsson i Duved, som visat den finske majoren J.H. Fienandt vägen till Hilmo och åter, i ersättning erhöll 10 daler silvermynt, medan Hansson "undfått en skicklig betalning" med 7 daler silvermynt. Talförhållandet här tyder på att Hansson varit åtminstone så långt som till Esandsjön.

Jag undrar vad dom sade till varandra då dom träffades vid Esandsjön, min Farfars Morfars Farfars Far, och Carl-Gustav Armfeldt.

Stefan Holmgren

1. Carl-Gustav Armfeldt föddes i Finland 9/1 1666 men var av Jämtländskt ursprung. Hans äldsta kända förfader var bonden Lars Eriksson från Frösön. Armfeldt avled 24/10 1736. Armfeldt var överbefälhavare för den armé som skulle besätta Tröndelagen.

2. Krigsrådet Johan Henrik Frisius, blev adlad 1716 och tog namnet Frisenheim. Född 1670 och avled 12/10 1737. Hans uppgift var att förbereda fälttåget mot Trondheim och undersöka vägar och skansar i Jämtland, Härjedalen och Dalarna.

Lars Hansson född 1684 , död 5/2 1758 gift med Sara Olofsdotter, född 1688, död 18/12 1760

Lars och Sara fick 6 barn varav 5 uppnådde vuxen ålder.

1. Oof Larsson 11/7 1711 - 6/6 1759, gift 19/6 1737 med Carin Hansdotter från England, 18/5 1716 - 5/9 1765. Olof blev kvar på gården i Lien.

2. Hans Larsson 27/12 1713 - 28/6 1780, gift 30/9 1744 med Carin Jonsdotter, 14/12 1714 - 1788. Hans blev kvar på gården i Lien.

3. Jon Larsson 22/1 1716 - 20/5 1793, gift 2/7 1754 med Cherstin Nilsdotter från Berge, 18/12 1715 - ?, Jon blev bonde i Berge Nr:3. (Cherstin Nilsdotters andra gifte)

4. Lars Larsson 26/4 1717 - ? Dog förmodligen som liten.

5. Agnes Larsdotter 23/4 1720 - ? gift 26/3 1758 med Sven Persson.

6. Per Larsson 17/6 1726 - 18/6 1780, gift 7/2 1768 med Lucia Jacobsdotter från Lien Nr:2 1729 - ?.

Tryckta källor:

'Tretusen man kvar på fjället': Boberg/Maijström, 1944

'Armfeldts fälttåg mot Trondheim, En kommenterad bibliografi'; Svante Hedin

'Min hembygd Undersåker'; Erik Olsson, 1954

Övriga källor:

Släktforskning utförd av Sixten Holmgren

Släktforskning utförd av Gösta Widmark